سلام پوهنتون

د شرعیاتو او قانون پوهنځی

د فقه او قانون د ماسترۍ پروګرام

د افغانستان اسلامي امارت

د لوړو زده کړو وزارت

د علمي چارو معینیت

د اسلام سیاسي نظام کې د شورا احکام، ارزښت او ځانګړتیاوې

د ماسترۍ رساله

محصل: محمد طاهر عطشان

لارښود: دکتور رفیع الله عطاء

کال: ۱۴۰۱ هـ ش ۱۴۴۴ هـ ق

د افغانستان اسلامي امارت
د لوړو زده کړو وزارت
د علمي چارو معینیت

سلام پوهنتون
د شرعیاتو او قانون پوهنځۍ
د فقه او قانون د ماسترۍ پروګرام

د اسلام سیاسي نظام کې د شورا احکام، ارزښت او ځانګړتیاوې

د ماسترۍ رساله

محصل: محمد طاهر عطشان
لارښود: دکتور رفیع الله عطاء

کال: ۱۴۰۱ هـ ش/۱۴۴۴ هـ ق

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام پوهنتون

د شرعیات اوقانون پوهنځی

د فقه اوقانون دیپارتمنټ

د ماستری بورډ

تــصــدیق نــــامـــــه

ښاغلی محمد طاهر د علاؤالدین زوی د ID: SH-MSF-98-624 نمبر لرونکی، د فقه اوقانون د اووم دوری محصل د ماستری مرحلې رساله چې عنوان یې: د اسلام سیاسي نظام د شوروی احکام ارزښت او خانګړتیاوی د سه‌شنبه ورځ په ۱۴۰۱/۱۲/۱۶هـ ل نېټه یې په بریالیتوب سره دفاع کړه او د حکم پلاوي د ارزونې پر اساس د ۸۰ (نمرو په عدد) اتیا نمره (نمرو په حروفو) مستحق وګرځید، له الله تعالی څخه ورته د لازیاتې بریا غوښتونکي یو.

د حکم پلاوي اعضاء :

شماره	داستاذ نوم	عضویت	لاسلیک
۱	دکتور ابراهیم صافی	دحکم پلاوي عضو	
۲	استاد شکرالله مخلص	د حکم پلاوي عضو	
۳	دکتور رفیع الله عطاء	لارښود او دحکم پلاوي مشر	

دماستری د بورډ آمر.......................... علمی مرستیال ....

لنډيز

ددې تحقيقي رسالې عنوان د اسلام سياسي نظام کې د شورا احکام، ارزښت او ځانګړتياوې دي، چې دا عنوان د ماسټرۍ بورډ د قدرمنو استادانو او محترمو مسؤلينو لخوا تائيد شويدی. ددې تحقيقي رسالې موخه د شورا د احکامو، ارزښت او ځانګړتياؤ څېړل دي، همدارنګه د شورا په هکله هر اړخيز معلومات راټولول دي. تر څنګ يې د بحث هدف لاسته راوړل دي چې هغه د اسلام سياسي نظام او شورا پيژندل او نورو ته ورمعرفي کولو څخه عبارت ده.

د شورا په هکله په ملي ژبو پښتو او دري کې ډير کم مأخذونه شته دي، د شورا په هکله علماؤ په پښتو ژبه کې ډير څه نه دي کړي، مګر يوازې د اسلام سياسي نظام په اړانه کې د شورا په اړه مختصر معلومات شته دي، د ځانګړې موضوع په توګه چې په تفصيلي او جامع توګه يې شورا بيان کړې وي، په پښتو کې ما داسې څه پيدا نه کړل. نو ځکه مې پريکړه وکړه ترڅو د شورا په هکله يوه تحقيقي رساله وليکم او په هکله يې تفصيلي وغږيږم چې له نيکه مرغه پدې برخه کې استاد هم راسره مرسته وکړه او دا موضوع راته انتخاب او بيا مې وروسته وربانډې پيل وکړ.

شورا د اسلام د سياسي نظام مهم رکن دی، او پدې رکن باندې اسلام ډير ټينګار کړيدی همدارنګه د مسلمانانو اتفاق او اخوت يې پدې رکن پورې تړلی دی، شورا د استبداد او ديکتاتورۍ مخه نيسي او د مسلمانانو امير په مشورې مکلف کوي، همدارنګه شورا په لويو وطني او سياسي موضوعاتو کې نور متنفذين او علماؤ هم شريکوي او د دوی نظر اخيستل ډير مهم ګڼې، شورا د اسلام د سياسي نظام په ثبات او تداوم کې ډير مهم رول لوبوي. د اسلام په سياسي نظام کې له علماؤ، سياسيونو او متنفذينو سره بايد مشوره وشي، او د دوی نظر او رأيې بايد احترام وشي، ترڅو وروستۍ پريکړه په شورا متکي، قوي او واحده وي، او د ټولو لخوا تائيد وي، ترڅو په مشترکه توګه تطبيق او عملي شي.

ددې تحقيقي بحث په لومړي فصل کې د اسلام د سياسي نظام په لغوي او اصطلاحي تعريف، د اسلام د سياسي نظام سرچينې، الهي/شرعي حاکميت، د سياسي نظام اصول او ارکان، د سياسي نظام مقاصد او موخې، د اسلام د سياسي نظام منابع، د اسلام د سياسي نظام اهداف او داسې نور مهم موضوعات څيړل شويدي.

همدارنګه پدې تحقيقي رساله کې، په دويم فصل کې د شورا په هر اړخيزې پيژندنې، د شورا په هکله د علماؤ نظريات، د شورا سياسي ګټې، د شورا اهميت او ارزښت، په سياست کې د شورا نقش او آيا امام د شورا د پريکړو په تطبيق مکلف دی؟ او داسې نورو مهمو مسايلو باندې بحث ترسره شويدی.

تر څنګ يې په دريم فصل کې د شورا احکام (په قران او احاديثو کې) بيان شويدي، ورسره د شورا په تشکيل او د شورا په ګټو هر اړخيز بحث شويدی. او بالاخره پدې فصل کې د شورا د غړو په صفاتو او ځانګړتياوو بحث شويدی. همدارنګه د شورا مجلس موده، د رياست مشر حق نلري چې د شورا رأيه رد کړي، په نبوي دور کې د شورا تاريخي غونډه، د شورا اساسي اهداف، د شورا اختيارات، د زياتو رأيو پر بنسټ پريکړه، په شورا کې د ميرمنو غړيتوب، څوک اهل مشوره دي او داسې نورو مهمو مسايلو باندې خبرې اترې شويدي.

ورپسېددې تحقيقي رسالې په څلورم فصل کې د اسلام د سياسي نظام او ډيموکراسی تر منځ په توپيرونو خبرې شوي دي، ترڅنګ يې د شورا او پارلمان توپيرونه تر بحث لاندې نيول شويدي، همدارنګه د طاغوت او په طاغوت د پريکړې په هکله هم معلومات راټول شويدي، او بالاخره په افغانستان کې د پارلمان په مخينې او شاليد هم رڼا اچول شويده.

نوملړ
مخ

پیلیزه .... أ
لنډیز.. ب
مننلیک.. ج
نوملړ .... د
سریزه .... ز

لومړی فصل؛
د اسلام سیاسي نظام پیژندنه

لومړی مبحث؛ د اسلام سیاسي نظام لغوي او اصطلاحي تعریف.... ۲
لومړی مطلب؛ د نظام تعریف.. ۲
دویم مطلب؛ د سیاست تعریف.. ۲
دریم مطلب؛ د سیاست اصطلاحی معنا .... ۴.
څلورم مطلب: سیاست د فقهاؤ له لیدلوري........................ ۵.
دویم مبحث؛ د اسلام د سیاسي نظام سرچینې..................... ۷
لومړی مطلب؛ قران کریم .... ۷.
دویم مطلب؛ حدیث او نبوي سیرت................................ ۸.
دریم مطلب؛ د اصحابو کرامو او راشدینو خلفاؤ اجماع او تګلاره .... ۹.
څلورم مطلب؛ اجتهاد ۹
دریم مبحث؛ د اسلام د سیاسي نظام ارکان........................ ۱۰.
لومړی مطلب؛ الهی/شرعی حاکمیت................................ ۱۰.
لومړی جزء: د الهي حاکمیت په هکله قراني آیات................ ۱۰.
دویم جزء: د الهي حاکمیت په اړه د رسول الله ص احادیث...... ۱۱.
دریم جزء؛ د الهي حاکمیت په هکله د راشدینو خلفاؤ رض تګلاره ۱۴
څلورم جزء؛ د الهي حاکمیت په اړه د اسلامي پوهانو نظریات .... ۱۵.
دویم مطلب؛ د ملت سیادت.. ۱۹.
دریم مطلب؛ شورا .... ۱۹.
څلورم مطلب؛ عدل او قسط.. ۱۹
پنځم مطلب؛ اطاعت کول.. ۲۰
څلورم مبحث؛ د اسلام د سیاسي نظام اهداف........................ ۲۱
لومړی مطلب؛ ددین غلبه او د الله تعالی بنده ګی ۲۱
دویم مطلب؛ د عدل ټینګښت.. ۲۱

دریم مطلب؛ د خلکو د دنیوي ژوند سمون ۲۲
څلورم مطلب؛ د خلکو د مال، ځان او عزت ساتنه................... ۲۲

دویم فصل؛
د شورا پېژندنه

لومړی مبحث؛ د شورا لغوي او اصطلاحي پېژندنه ۲۴
لومړی مطلب؛ د شورا اصطلاحي تعریف......................................۲۴
دویم مبحث؛ د شورا په هکله نظریات...۲۶
دریم مبحث؛ د شورا اهمیت او ارزښت.......................................۲۷
څلورم مبحث؛ په سیاست کې د شورا نقش.....................................۳۰
لومړی مطلب؛ د شورا سیاسي ګټې ۳۱
پنځم مبحث؛ آیا امام د شورا په پرېکړو مکلف دی.................... ۳۲
شپږم مبحث؛ د قرانکریم له نظره د غیر اسلامي نظامونو شورا ۳۷

دریم فصل؛
د شورا احکام او ځانګړتیاوې

لومړی مبحث؛ د شورا په اړه قرآني آیات.................................. ۴۱
دویم مبحث؛ د شورا په هکله د رسول الله ص احادیث................. ۴۳
دریم مبحث؛ په نبوي دور کې د شورا تاریخي غونډې ۴۶
لومړی مطلب؛ د اذان شورا ۴۶
دویم مطلب؛ د بدر کبری شورا ۴۷
دریم مطلب؛ د بدر د بندیانو په هکله شورا ۴۸
څلورم مطلب؛ د احد شورا..۴۸
پنځم مطلب؛ د خندق شورا.. ۴۸
شپږم مطلب؛ د خندق شورا د روغې جوړې لپاره ۴۹
اووم مطلب؛ د افک په هکله شورا.. ۴۹
اتم مطلب؛ د حدیبیې شورا ۴۹
څلورم مبحث؛ د شورا د غړو صفات... ۵۱
پنځم مبحث؛ د شورا اساسي اهداف... ۵۳
شپږم مبحث؛ د شورا صلاحیتونه ۵۴
اووم مبحث؛ د ریاست مشر حق نلري د شورا رأیه رد کړي..... ۶۱
اتم مبحث؛ د زیاتو رأیو پر بنسټ پرېکړه ۶۴
نهم مبحث؛ په شورا کې د میرمنو غړیتوب.............................. ۶۷
لسم مبحث؛ په شورا کې د نامسلمانو متنفذینو ګډون........... ۶۹

يوولسم مبحث؛ د شورا د غړو ځانګړنې........................ ۷۱
لومړی مطلب؛ ايمان.. ۷۱
دويم مطلب؛ فقاهت ۷۱
دريم مطلب؛ عدالت او ديانت ۷۲
څلورم مطلب؛ عقل او بلوغ.................................. ۷۲
پنځم مطلب؛ له رواجونو څخه آګاهي.......................... ۷۲
شپږم مطلب؛ اعتماد او باور................................. ۷۳
دولسم مبحث؛ د شورا لپاره د مودې ټاکل....................... ۷۴
ديارلسم مبحث؛ څوک اهل مشاوره دي.......................... ۷۵
لومړی مطلب؛ العرفاء ۷۵
دويم مطلب؛ النقباء ۷۶
دريم مطلب؛ ملاء القوم..................................... ۷۶
څلورم مطلب؛ اولو الامر.................................... ۷۷

څلورم فصل؛

د اسلامي شورا او د ډيموکراسي پرتله

لومړی مبحث؛ د ډيموکراسی پيژندنه ۸۰
لومړی مطلب؛ د ډيموکراسی تاريخي مخينه ۸۰
دويم مطلب؛ د ډيموکراسی د رامنځته کېدو شرايط................۸۰
دريم مطلب؛ د ډيموکراسی خصوصيات ۸۱
دويم مبحث؛ د اسلام د سياسي نظام خصوصيات....................۸۲
دريم مبحث؛ د اسلام او ډيموکراسی پرتله ۸۳
لومړی مطلب؛ د شورا د قانون جوړولو چوکاټ.....................۸۴
دويم مطلب؛ د اشتراک ټکی...................................۸۵
څلورم مبحث؛ تحاکم الطاغوت..................................۸۷
لومړی مطلب؛ د طاغوت مفهوم د لغت پوهانو له نظره ۸۹
دويم مطلب؛ د طاغوت مفهوم د صالحينو له نظره.................۹۰
پنځم مبحث؛ شريعت او شارع ۹۲
لومړی مطلب؛ مقننه قوه ۹۲
دويم مطلب؛ د ملي شورا تاريخي مخينه ۹۳
لومړی فقره؛ د نادرخان د واکمنی ملي شورا ۹۴
دويمه فقره؛ د هاشم خان د صدارت ملي شورا....................۹۴
دريمه فقره؛ د شاه محمود خان د صدارت ملي شورا...............۹۴
څلورمه فقره؛ د داوودخان د صدارت پر مهال ملي شورا ۹۵
پنځمه فقره؛ ملي شورا د جمهوريت په لسيزه کې................. ۱۰۰
شپږم مبحث؛ په افغانستان کې ملي شورا او شاليد يې ... ۱۰۰

اووم مبحث؛ د ملي شورا جوړښت ۱۰۰
لومړی مطلب؛ ولسي جرګه ۱۰۰
دویم مطلب؛ د ولسي جرګې اداري هیئت.................................... ۱۰۱
دریم مطلب؛ په ولسي جرګه کې د قانون جوړونې پړاوونه.. ۱۰۱
څلورم مطلب؛ په مشرانو جرګه کې د قانون جوړونې پړاوونه
.... ۱۰۲
پنځم مطلب؛ د ملي شورا دندې او صلاحیتونه ۱۰۳
لومړی فقره؛ د قوانینو او فرمانونو تصویبول................... ۱۰۳
دویمه فقره؛ د بودجې تصویب او د پور اخیستلو یا ورکولو
اجازه ۱۰۴
دریمه فقره؛ د اجرائیه قوې کنټرول او څارنه.................... ۱۰۴
پایله اخیستنه؛ ۱۰۵
وړاندیزونه؛ ۱۰۷
د قرآنکریم آیتونه؛ ۱۰۸
احادیث؛ ۱۱۰
اعلام؛ ۱۱۱
مأخذونه؛... ۱۱۲
Conclusion in English؛ ۱۱۵

پایله

۱. د تیزس لیکل د څیړنې د زده کړې په برخه کې د محصلینو لپاره عملي کار دە، او د دوی د څیړنیزه پوهه ډېروي او پدې یې پوره پوه کوي چې څرنګه څیړنه او تحقیق وکړي او بیا یې څه ډول ولیکي او نورو ته یې ورسوي. ددې څیړنې د ترسره کولو لپاره له کتابخانه یي روش څخه استفاده شویده، په کتابخانه یي برخه کې له مرتبطو مأخذونو څخه کار اخیستل شویده چې لومړي لاس کتابونه وو، تر ډېره هڅه شوېده چې د موضوع حق اداء کړم او پوره کار ور باندې وکړم.

۲. دا موضوع ژوندی او ګټوره ده، او هغوی لپاره د کار خبرې دي چې سیاست سره لیوالتیا لري او د سیاسي علومو محصلین او لوستوونکي وي. شورا د دولتونو د تقویت او تداوم لپاره ډېره اړین ده. دا ډېره مهمه پایله وه چې پوه شوم چې شورا چارواکي، متنفذین او ولس ډېره سره نژدې کوي، او د مسایلو ښه حل راوباسي، او استبداد لمنځه وړي. دا تیزس ددې څرګندونه کوي چې د تیزس اصلي پوښتنه چې د شورا احکام، ارزښت او ځانګړتیاوې دي، ځواب یې پیدا او په تفصیلي ډول لیکل شویدی. زما موخه له دې تیزس دا وه ترڅو د شورا په هکله په جامع ډول معلومات پیدا کړم او په ښه شکل دغه موضوع وڅیړم.

۳. استبداد د ملتونو او حکومتونو لپاره لوی سرخوږی دی، په مقابل کې شورا د ملتونو د ستونزو حل او د دوی اتفاق او اتحاد ته لمن وهي. شورا د حکومت لپاره حیاتي ده او دولتي برنامو او ملي پروسو د تطبیق لپاره اساسي شرط ده. شورا د حکومتونو سوکالي او نیکمرغي ده، بې شورا حکومتونه مستبد او بې نظمه وي.

۴. پدې تیزس کې د اسلام د سیاسي نظام لغوي، او اصطلاحي تعریف، سرچینې یې، همدارنګه د اسلام د سیاسي نظام ارکان تر څیړنې لاندې نیول شویدي، تر څنګ یې د اسلام د سیاسي نظام اهداف او داسې نورو مهمو موضوعاتو باندې خبرې شویدي. وروسته د شورا په لغوي او اصطلاحي پیژندنې څیړنې شویدي، د شورا په هکله نظریات، په سیاست کې د شورا نقش، د شورا سیاسي ګټې، د شورا اهمیت او ارزښت، همدارنګه آیا امام د شورا په پریکړو مکلف دی، ترڅنګ یې د قران کریم له نظره د غیر اسلامي نظامونو شورا باندې خبرې اترې او بحثونه ترسره شویدي.

۵. د شورا په اړه قرآني آیتونه، د شورا په هکله د رسول الله ص احادیث راوړل شویدي، له ژباړې او سرچینې سره بیان شویدي همدارنګه په نبوي دور کې د شورا تاریخي غونډې، د شورا د غړو صفات، د شورا اساسي اهداف، د شورا صلاحیتونه، د زیاتو رأیو پر بنسټ پریکړه، په شورا کې د میرمنو غړیتوب، په شورا کې د نامسلمانو متنفذو ګډون، د شورا د غړو ځانګړنې، د مجلس شورا لپاره د مودې ټاکل، او پدې بحث شویدی چې څوک اهل مشوره دي. د ډیموکراسي او اسلامي

نظام ترمنځ تفاوت او توپير بيان شويدی، همدارنګه په افغانستان کې د شورا په تاريخي شاليد خبرې شويدي.

۶.که چيرې په ولسي برخه کې حکومتي چارواکي له ولس سره رښتيني نه وي، له عامو وګړو سره کبر او ظلم کوي، د ولس مقابل کې احترام، شفقت او شفافيت نه وي او ولس سره شته فاصلې لمنځه و نه وړل شي نو حکومت خامخا بې ثباته کوي. څومره چې د يو هيواد خلک متحد، باسواده او کاروباري وي په هماغه اندازه به حکومت پياوړی او د امنيت لرونکی به وي. د يادونې وړ ده چې حکومت بايد د سياسيونو ترمنځ وحدت او زغم رامنځته کړي او د دوی د وصل مکان او حلقه وي او دوی تل په حکومتي محور راټول کړي ترڅو د ولس او نظام په ګټه وساتل شي.

۷.زما باور دا و چې د شورا احکام او مسايل پيدا کولی شم او دا تحقيق به په زړه پورې او ما به دغه آرمان ته رسوي، الحمد لله، ددې څيړنې نتايج څرنګه چې توقع کېدله په هماغه ډول مثبت وو، ددې څيړنې لوستل د حکومتي چارواکو او سياسيونو او علماؤ لپاره ضروري ده، ځکه دوی پدې قانع کوي ترڅو څه ډول خپل حکومت او رياست له استبداد وژغوري او په شورا يې متکي کړي، او د حکومت پرمختګ او د ولس خدمت ته کار وکړي. د سياسي علومو استادان او محصلين چې دا څيړنه لولي، مرسته ورسره کوي چې پدې پوه شي چې د شورا احکام، او ځانګړتياوې څه دي؟ د شورا په هکله لومړي لاس معلومات پيدا کول آسانه نه و، پوره څيړنې او لوستنې ته اړتيا وه، ځکه چې پدې برخه کې ډير کم کار شويده، او په پښتو ژبه کې يې علمي سرچينې ډير کمې دي. دا څيړنه بشپړه شوېده او د شورا احکام، مسايل او ځانګړتياوې پيدا شويدي. په ملي کچه استبداد د حکومتونو ضعف او عدم مشروعيت ته زمينه برابروي. استادان دې محصلينو ته د اصلي زده کړو تر څنګ ددې تيزس لوستل توصيه کړي ترڅو د اسلامي شورا په اړه يو لازم ذهنيت ترلاسه کړي.

۸.دولتونه پدې لټه کې وي چې د بې اتفاقی عوامل او اسباب لمنځه ويسي ترڅو ثبات او استحکام ته ورسيږي. زما رساله هم په همدې موضوع راڅرخي چې د شورا احکام، مسايل، موارد او ځانګړتياوې يې پيدا شي او استبداد او خپلسري څنګه لمنځه لاړه شي او د شورا دغه احکام کوم کوم دي، خوشبختانه زه پدې تيزس کې پدې وتوانيدم چې د افغانستان د شورا احکام پيدا کړم او پدې هکله د علمای کرامو نظريات را واخلم.

مأخذونه

۱- د کابل پوهنتون د ثقافت اسلامی استادان. نظام سیاسي اسلام. کابل پوهنتون. د چاپ کال ۱۳۹۹ .
۲- ادیب، غلام ربانی. تأمین امنیت از دیدگاه اسلام. انتشارات حامد رسالت-کابل، د چاپ کال ۱۳۹۳.
۳- عوده. عبدالقادر. د اسلام جنایي تشریع او وضعي قوانین. ژباړه: هدایت. عبدالهادي. پیغام نشراتي مرکز. د چاپ کال ۱۳۸۴ هـ ش.
۴- ابن خلدون. عبدالرحمن. د ابن خلدون مقدمه. ژباړه: شفیقي. محمد زبیر. د اکسوس کتابپلورنځی. وایکل چاپ. د چاپ کال ۱۳۹۹ هـ ش.
۵- راسکین، مایکل. کورډ، رابرټ. یورس، جیمزمیډ. جونز، والټر. پولیټیکل ساینس ته یوه کتنه، ژباړه: ظهیر، محمد صدیق. علامه رشاد خپرندویه ټولنه- کندهار، د چاپ کال ۱۳۸۷ هـ ش.
۶- ظریفي. دکتور شیرعلي. د نوښتونو په هکله د شرعي احکامو بدلون. د اصلاح دارالترجمه-کابل. د چاپ کال ۱۳۹۲ هـ ش.
۷- مودودي. سید ابوالاعلی. اسلامي سیاست.ژباړه: سعید.قریب الرحمن. پیغام خپروندی مرکز. د چاپ کال ۱۳۹۳
۸- حکمتیار. دین او سیاست. میثاق ایثار نشراتي اداره. د چاپ کال ۱۳۹۹ هـ ش. د چاپ ځای؛ کابل.
۹- مولانا گوهر الرحمن.اسلامي سیاست.ژباړه: سعید.قریب الرحمن. پیغام خپروندی مرکز. د چاپ کال ۱۴۳۰ هـ ق.
۱۰- ابن تیمیه. تقی الدین.شرعي سیاست.ژباړه: مل.عبدالحکیم. میوند خپرندویه ټولنه. د چاپ کال ۱۳۸۶ هـ ش
۱۱- قرضاوي. ډاکټر یوسف. دین او سیاست. ژباړه: خلیل الرحمن حنیف. انتشارات اصلاح افکار. د چاپ کال ۱۳۹۱
۱۲- معتصم. امین الله. شورا و آثار اجتماعي آن. دارالترجمه اصلاح. د چاپ کال ۱۳۹۱ هـ ش. کابل.
۱۳- نیاومن. محمد سرور. په افغانستان کې حکومتي سیستم. مومند خپرندویه ټولنه. ننګرهار چاپ.
۱٤- غبار. میر غلام محمد. د افغانستان معاصر تاریخ ته یوه لنډه کتنه. ۲۲۳ مخ.
۱٥- الاسلام والتجدید فی مصر. ۱۶۷ مخ په حواله د کتاب ثلاثه من اعلام الحریه ۱۶۰ مخ.
۱٦- اسلام او سیاسي اندونه، مفتي محمد تقي عثماني. ژباړه: مولوي نورالله عزام. ۳۰۶ مخ
۱۷- ثلاثه من اعلام الحریه له قدری څخه ۱۳۴ مخ. نظام الحکم فی الشریعه والتاریخ د طافر قاسمی لیکنه. ۷۴ مخ. د ۱۹۷۰ میلادي کال. بیروت چاپ.
۱۸- السیاسة الشرعیه. ۷ فصل. ۱۵۷ مخ.
۱۹- تفسیر قرطبي. ۴ ټوک. ۲۴۹ مخ.
۲۰- سنن الدارمی. مقدمه. باب انقیاد و مافیها من الشدة حدیث ۱۶۳.
۲۱- تاریخ الاسلامی للذهبی. ۳ج. ۲ مخ.

٢٢- تفسير ابن كثير: ج ٢. مخ ١٥٠
٢٣- تاريخ طبری: ج ٢. مخ ٢۴۶
٢٤- عبدالحميد اسماعيل الانصاری، الشوری و اثرها فی لاديموقراطيه. المكتبة العصريه، بيروت.
٢٥- مجمع الزوائد. ٩ ټوک. ۴۶ مخ (المناقب).
٢٦- تفسير ابن جرير. ۴ ټوک. ١٥٢ مخ، د ١٩٥۴ ميلادي كال د مصر چاپ.
٢٧- زاد المسير فی علم التفسير. د ابن جوزي ليکنه. لومړی ټوک. ۴٨٨ مخ. د ١٩۶۴ ميلادي كال د بيروت چاپ،
٢٨- تفسير كبير ٩ ټوک.۶۶ مخ
٢٩- الشوری و الديمقراطيه: اشكالات المصطلح و المفهوم، ص ٢٠.
٣٠- (اخرجه الخطيب فی رواة مالک، الدرالمنثور، للسيوطی، ١٠ ج، ۶مخ).
٣١- شرعي سياست. ابن تيميه. تقی الدين.ژباړه: مل.عبدالحكيم. ميوند خپرندويه ټولنه. ۴٥ مخ.
٣٢- تفسير مظهری. ٢ ټوک. ١٥٣ مخ. د هندوستان د ډهلي چاپ.
٣٣- . (علاء الدين علی بن محمد البغدادی، تفسير الخازن، (د محمد امين دمج له منشور څخه-بيروت)، ١ ټوک، ٢٩۶ مخ، همدارنگه د آلوسي تفسير روح المعانی، ۴ ټوک، ١٠۶ مخ).
٣٤- لسان العرب، ج ٣. ص ٣٩١.
٣٥- تفسير النسفی، ج ٢. ص ١٠٩.
٣٦- الجامع لاحكام القرآن الكريم. ج ٣، ص ١٧٢.
٣٧- التفسير الكبير. ج ۶، ٢ ١٠۶.
٣٨- دور اهل الحل والعقد فی النموذج الاسلامی لنظام الحكم، ص ١۶٥.
٣٩- روح المعاني، ج ١٣، ص ۴۶.
٤٠- الشوری و الديمقراطيه: اشكالات المصطلح و المفهوم، ص ١٠.
٤١- الاعتصام. د شاطبي ليکنه. ٣ ټوک. ٢٥٠ مخ. ١٩١۴ ميلادي. د مصر چاپ.
٤٢- تحرير الاصول سره د شرحه. ٢ ټوک. ٢٥٠ مخ.
٤٣- مجموعه شامی. لومړی ټوک. ۶٣ مخ. د ١٣٢۴ هـ ق كال. د مصر چاپ.
٤٤- مناقب الامام الاحمد بن جوزی. ۴٠١ مخ. د ١٩٧٩ ميلادي كال چاپ. البدايه والنهايه. ١٠ ټوک. ٣٣٣ مخ.
٤٥- تاريخ بغداد. د خطيب ليکنه. ١٣ ټوک، ٣۶٨ مخ. د بيروت چاپ-مناقب الامام اعظم رحمه الله عليه للموفق الدين ملکی. ١ ټوک، ٧۶ مخ.
٤٦- الميزان الكبری. د شعراني ليکنه. لومړی ټوک. ٨٥ مخ.
٤٧- تاريخ بغداد. د بغدادي خطيب ليکنه. ١۴ ټوک. ٣٥۴ مخ.
٤٨- موطا مالک. القدر. باب النهی عن القول فی القدر.

٤٩- الترغیب د منذری لیکنه. لومړی ټوک. ۳۷ مخ. ۱۳۴۲ هـ ق کال. د مصر چاپ.
۵۰- تفسیر فتح الباری. ۱۷ مخ. ۱۰۵ مخ. د سنن بیهقی رحمه الله علیه په حواله.
۵۱- مصنف لعبدالرزاق رحمة الله علیه، ۹ ټوک، ۲۳۱ مخ، باب الشراب فی رمضان ۱۹۷۲ بیروت چاپ).
۵۲- (الذریعه الی مکارم الشریعه ۸ باب، ۱۸ مخ).
۵۳- (مصنف لعبد الرازق رحمة الله علیه ۹ ټوک ۲۳۱ مخ، باب الشراب فی رمضان ۱۹۷۲ بیروت چاپ).

7. Shura/council creates tolerance and solidarity among politicians and connects them, government oriented shura is so important for stability and peace of country.

8. I had believe that I can find the matters and orders of shura in the related resources, and I can reach to this hope as soon as possible. Thanks God that this wish was so positive and I reached to this wish so quickly. Studying of this thesis is so important fot governemtal officials and politicians and lecturers of universities, because the thesis satisfy them to save government from despotism and separation and rely it on shura, to finally work and serve for people.

9. The despotism pave the way for weakness and lack of legitimacy of governments. When the lecturers and students of political sciences faculty study this thesis helps them to know that what are the matters and orders of shura? Why shura is important, this thesis gives them accurate and first

hand information. Beside the basic studies the students and lecturers can read this thesis as well because the thesis has more issues regarding shura/council from the Islamic perspective. The states seek to find the reasons of instability of government and unite the politicians' agaisnt foreign obtacles.

Getting first hand information is not easy it needs strives and hard working for researchs and studyings, it main reason is this that we can not find any credible resources and books regarding shura. My thesis is completed and matters, orders and particulars of shura/council have been found, and the theis is ready for reading. I feel so lucky that I found the matters, orders and particulars of shura and get the important opinions of scholars regarding the mentioned issue.

Thanks